Т. Л. Сиволапенкокандидат наук з державного управління,
державний експерт

Державного агентства з питань електронного урядування України

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ІЗ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ КОНЦЕПЦІЙ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано досвід провідних країн світу із впровадження цифрових концепцій, зокрема Австралії, Великої Британії, Нової Зеландії, Канади, Онтаріо, Сінгапуру, США, які використовують цифрові технології для надання електронних послуг, переосмислення урядових закупівель, розширення використання загальних платформ, сервісів та інструментів тощо. Враховуючи досвід зарубіжних країн, можемо запропонувати перейняти кращі практики впровадження цифрових концепцій та цифрових технологій для подальшого впровадження в Україні, тому для запровадження розвитку цифрової економіки та суспільства в Україні потрібно впевнитися в тому, що Уряд та всі органи державної влади поділяють переваги цифрової трансформації. Впровадження цифрової трансформації в державних органах влади сприятиме ефективності та результативності державного сектору, створенню нових галузей економіки, а також трансформації сфер життєдіяльності в нові більш ефективні та сучасні. Впровадження стимулів заохочення бізнесу та громадян споживати та використовувати цифрові технології спрямоване на те, щоби цифрові технології викликали бажання та мотивацію до них підключатися та ними користуватися. Для того щоби забезпечити впровадження цифрового підходу в Уряд країни та всі органи державної влади, необхідно перш за все зосередитися на тому, що потрібно саме громадянам, тому від органів державної влади вимагається працювати з громадянами й державними органами влади під час розроблення та запровадження електронних послуг; користуватися можливостями нових цифрових технологій та готувати громадян до змін, які ці технології несуть нашому суспільству й економіці; встановлювати правильні системи налаштування та інфраструктури на місцях. Крім того, посадові та службові особи повинні мати потрібні навички для досягнення успіху в новому цифровому середовищі; давати змогу інноваціям та експериментам відбуватися вільно; забезпечувати кращий доступ до даних, гарантуючи захист конфіденційності та іншої чутливої інформації; підтримувати громадян, які не мають доступу до цифрового світу.

Ключові слова: цифрові технології, цифрова трансформація, цифровий розвиток, електронні послуги, органи державної влади.

Постановка проблеми. На тлі реформ, що відбуваються в нашій державі, та стрімкого впровадження цифрових технологій у систему державного управління, що обумовлена сучасними умовами динамічного розвитку нинішнього світу, який вимагає від держави ефективної та мобільної діяльності, яка мала би стратегічну спрямованість і гарантувала сталість розвитку країни, запровадження новітніх цифрових технологій у практичну діяльність державних органів влади є запорукою зменшення як матеріальних витрат, так у інших ресурсів, що спрямовуються на забезпечення взаємодії між громадянами та бізнесом. Це передбачає інтеграцію цифрових технологій у практичну діяльність державних органів влади на всіх рівнях.

Ефективність впровадження цифрових технологій у нашій державі залежить від багатьох взаємопов'язаних факторів. Визначити основні з них можна шляхом вивчення досвіду зарубіжних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти цифрових технологій у державному управлінні досліджувались у працях таких вітчизняних науковців, як А. Семенченко, Н. Грицяк, О. Орлов, А. Серенко, О. Карпенко, Ю. Шаров, О. Євсюта, О. Ігнатенко, а також таких зарубіжних учених, як І. Агамірзян, А. Данілін, Дж. Демпсі, В. Ліннфен, Дж. Пеко, С. Райтер, Дж. Роджерс, М. Фінгер, Дж. Фоунтейн.

Проте нині у вітчизняній науці недостатньо вирішено питання, що стосується досліджень

зарубіжних країн у сфері цифровізації державного управління та подальшого перейняття кращого досвіду для України, в чому полягає актуальність нашого дослідження.

Мета статті – дослідження досягнень упровадження цифровізації, огляд перспективи реалізації цифрових концепції та стратегій в зарубіжних країнах, а також перспективи для України.

Виклад основного матеріалу. Цифрові технології значно стимулюють розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з істотних факторів розвитку демократії в Україні, підвищення продуктивності, економічного зростання, а також підвищення якості життя громадян України. Впровадження цифрових технологій, що підтримуються, зокрема, цифровим розвитком державного сектору, мають стати основною характеристикою економічного розвитку суспільства загалом.

Про використання цифрових технологій свідчать програми розвитку багатьох країн, зокрема Стратегія соціально-економічного розвитку Європейського Союзу на період до 2020 року «Європа2020» [4, с. 16], виконання якої ґрунтується на принципі «цифровий за замовчуванням».

Як зазначено в Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки, схваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67 [5], державне управління в Україні в контексті зростання кількості завдань, ініціатив, проєктів та одночасної оптимізації витрат має базуватися саме на технологічних та цифрових формах забезпечення його безперебійного функціонування. Підвищення прозорості й ефективності державних інститутів можна досягти, зокрема, шляхом уніфікації та стандартизації державних управлінських процесів, а також використання аутсорсингу для непрофільних функцій.

В контексті пріоритетів слід назвати Цифровий порядок денний для Європи (Digital Agenda for Europe), Єдиний цифровий простір (Digital Single Market) [1], Програми ЄС вирішення інтероперабельності європейських публічних адміністрацій (Interoperability Solutions for European Public Administrations) [2], проєкти e-CODEX, e-Invoicing, а також ініціативу Single Digital Gateway. Отже, для забезпечення сталого цифрового розвитку й унеможливлення легкої та швидкої цифрової трансформації органів державної влади та органів місцевого самоврядування необхідно гарантувати, щоби

процеси, пов'язані з реалізацією ними владних повноважень, обмежувались аналоговими та іншими застарілими технологіями, правилами та процедурами до рівня, не вище за прийнятний. Пропонуємо такі нагальні інструменти, як організаційні (щодо цифрового розвитку), процедурні (щодо цифрової експертизи), правові (щодо контролю за дотриманням законодавства у сферах цифровізації, електронного урядування електронної демократії та розвитку інформаційного суспільства) та технологічні (щодо запровадження застосування принципу «цифровий за замовчуванням»).

У розвинених зарубіжних країнах застосовується модель поведінки, яка передбачає застосування принципу «цифровий за замовчуванням» та забезпечує залучення цифрових експертів до ділових процесів органів державної влади й органів місцевого самоврядування, зокрема прийняття управлінських рішень, надання послуг громадянам і бізнесу, іншим органам (зокрема, іноземним), взаємодії та комунікації. Наведемо коротко інформацію провідних країн світу про найважливіші аспекти діяльності відповідальних за цифровий розвиток органів влади, що формують державну політику у сфері цифровізації.

Уряд Онтаріо є найсучаснішим цифровим урядом у Канаді, який залучає громадян та здійснює їх взаємодію з урядом за допомогою цифрових технологій відтоді, як у 2014 році прийняв цифровий підхід «цифровий за замовчуванням». Отже, було інтегровано державні послуги та інформацію в єдину, просту у використанні цифрову платформу «ontario.ca» [6], реалізовано програму, що використовувала цифровий підхід для отримання відгуків від людей по всій провінції, створено каталог онлайн-консультацій, який полегшує людям пошук та участь у процесі прийняття рішень урядом, а саме започатковано діалог щодо формування бюджету, ліквідації бюрократичних перепон для підприємств, вирішення питань зміни клімату та багатьох інших ключових ініціатив уряду.

Наведемо коротко інформацію провідних країн світу та органів влади, відповідальних за цифровий розвиток, що формують державну політику у сфері цифровізації.

1) Австралія. Відповідальним органом влади за формування політики у сфері цифровізації є Державне агентство цифрової трансформації. Воно утворено у 2015 році для допомоги державним департаментам та агентствам тран-

сформуватися в цифрові форми. Відтоді роль зросла, адже воно тепер має масштабні обов'язки в цифровій трансформації уряду та здійснює центральний нагляд за програмами державної політики у сфері ІКТ.

2) Велика Британія. Відповідальним органом влади за формування політики у сфері цифровізації є Державна цифрова служба Секретаріату Кабінету Міністрів. Вона утворена у 2011 році для сприяння переведенню державних послуг в електронний формат. Також вона розраховує вартість переходу до електронних послуг, підраховує потенційний прибуток і бере участь у розробленні Державної електронної стратегії.

3) Нова Зеландія. Відповідальним органом влади за формування політики у сфері цифровізації є Цифрове урядове партнерство. Існує партнерство зацікавлених сторін з органів влади для підтримки мети створення цілісної, загальнодержавної цифрової системи. Вперше міністра цифрових адміністративних послуг призначено у 2017 році. Директор з цифрових питань уряду (CDO) наглядає за розробленням та управлінням цифрових технологій для державного сектору (нині ним є виконавчий директор Департаменту внутрішніх справ). Головний розпорядник державних даних (CDS) підтримує використання даних як ресурсу в уряді для надання кращих послуг для новозеландців (нині ним є виконавчий директор Служби статистики).

4) Канада, Онтаріо. Відповідальним органом влади за формування політики у сфері цифровізації є Цифровий уряд. Сфера уваги визначена Прем'єр-міністром, але не виділена в окреме міністерство; надано мандат співпрацювати з іншими департаментами для керівництва цифровими трансформаціями в уряді та модернізації надання державних послуг.

5) Сінгапур. Відповідальним органом влади за формування політики у сфері цифровізації є Державне агентство технологій. Із середини 1990-х років воно відповідає за цифрові перетворення в державному секторі. З 2017 року воно звітує перед новою Групою розумної нації та цифрового уряду під егідою Канцелярії Прем'єр-міністра, що встановило більш централізований та цілеспрямований підхід до впровадження цифрового уряду в «розумній країні».

6) США. Відповідальним органом влади за формування політики у сфері цифровізації є Державна цифрова служба. Засновано президентом США у 2014 році як стартап у Біло-

му домі задля об'єднання кращих технологій, проектування в талановитих урядників. Сьогодні вона займається питаннями перетворення критичних послуг, переосмислення урядових закупівель цифрових послуг, розширення використання загальних платформ, сервісів та інструментів, залучення найталановитіших технічних спеціалістів на державну службу.

Отже, проаналізувавши досвід провідних країн світу, можемо зробити узагальнений висновок. Для того щоби забезпечити справді цифровий підхід і позиціонувати Уряд України в майбутньому як такий, що твердо зосереджується на тому, що потрібно саме громадянам, від органів державної влади вимагається:

- працювати з громадянами та державними органами влади під час розроблення та запровадження електронних послуг;
- користуватися можливостями нових цифрових технологій та готувати громадян до змін, які ці технології несуть нашому суспільству та економіці;
- встановлювати правильні системи, налаштування й інфраструктуру на місцях;
- формувати у посадових та службових осіб потрібні навички для досягнення успіху в новому цифровому середовищі;
- забезпечувати кращий доступ до даних, а також гарантувати захист конфіденційності та іншої чутливої інформації;
- підтримувати громадян, які не мають доступу до цифрового світу.

В контексті розвитку цифрової економіки та суспільства в Україні потрібно впевнитися в тому, що всі органи державної влади поділяють переваги цифрової трансформації, внаслідок чого з'явиться багато нових аспектів Уряду, проте життя українців істотно покращиться. Синергетичний потенціал сучасних інноваційних технологій не здатний привести до трансформаційних змін у державному управлінні та зробити державний сектор ефективним і ціннісним без безпосередньої участі в цьому процесі органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Відповідно до чинного законодавства система, яка діє в Україні, не відповідає сучасному стану розвитку цифрового суспільства, оскільки не передбачає:

- наявності в кожному органі виконавчої влади відповідального структурного підрозділу з питань цифрового розвитку;
- уніфікованої (скоординованої) державної

політики у сфері цифрового розвитку сучасних стандартів державного управління з використання цифрових інструментів та технологічного забезпечення процесів прийняття рішень в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування;

- доступ усіх верств населення до державних електронних інформаційних ресурсів;

- вжиття заходів з організації проведення інформаційно-роз'яснювальних кампаній щодо необхідності формування у громадян навичок користування комп'ютерними та інтернет-технологіями задля стимулювання їх використання у професійному та повсякденному житті (електронні публічні послуги, дистанційна освіта, охорона здоров'я, дозвілля тощо);

- механізму стимулювання органів виконавчої влади до розвитку співробітництва з науковими установами та закладами вищої освіти задля розроблення та впровадження інформаційних і цифрових технологій, ресурсів, продукції та послуг, а також їх правового забезпечення.

Досягнення цілей, визначених у Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки, схваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67 [5], неможливе як без належної організації діяльності в окремо взятому органі державної влади, так і без координації та узгодженості проєктів у масштабах усієї країни. Несприйняття або заперечення переваг та можливостей цифрового світу не лише гальмуватиме цифрову трансформацію України, але й може спричинити розрив у спроможності органів державної влади та громадянського суспільства. Це негативно вплине на життєдіяльність держави загалом та загрожуватиме формуванню й розвитку повноцінного інформаційного суспільства в Україні.

Механізмом уникнення вказаних наслідків є запровадження принципу «цифровий за замовчуванням» під час підготування нових або внесення змін до чинних законодавчих актів і реалізації владних повноважень органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Для реалізації потрібне активне залучення всіх учасників, особливо центральних органів виконавчої влади та територіальних громад.

Забезпечення системного підходу до виконання проєктів і завдань цифрового розвитку та реалізації державної політики у сфері цифровізації, електронного урядування, елек-

тронної демократії, розвитку інформаційного суспільства та цифрового розвитку, зокрема запровадження принципу «цифровий за замовчуванням», пропонується шляхом:

- використання засад реалізації органами виконавчої влади принципу державної політики цифрового розвитку «цифровий за замовчуванням»;

- запровадження в органах виконавчої влади цифрової експертизи проєктів актів, висновків про проведення якої визначається обов'язковим додатком до проєкту відповідного акта;

- утворення (визначення) в органах виконавчої влади відповідальних за цифровий розвиток структурних підрозділів (фахівців), що з урахуванням вимог Постанови Кабінету Міністрів України «Про ефективне використання державних коштів» від 11 жовтня 2016 року № 710 передбачається здійснити в межах загальної штатної чисельності апаратів міністерств, інших центральних та місцевих органів державної влади;

- запровадження в Секретаріаті Кабінету Міністрів України проведення цифрової експертизи проєктів нормативно-правових актів, зокрема перевірки щодо відповідності проєктів актів державній політиці цифрового розвитку, а також встановлення їх узгодженості із заходами цифрової трансформації України.

Висновки і пропозиції. Враховуючи наведене, можемо зробити такі висновки. Запровадження цифрового розвитку забезпечить:

- підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері цифрового розвитку, іншими словами, органи виконавчої влади зможуть заощаджувати час, зменшувати витрати, підвищувати прозорість і покращувати якість послуг, які вони надають громадянам і бізнесу;

- користування громадянами та бізнесу безкоштовними інтегрованими та довірчими адміністративними послугами;

- підвищення розуміння на підставі зворотного зв'язку того, як змінювати послуги та політики, що примножуватиме публічне та приватне благо;

- прискорення прийняття інформаційних та технологічних інновацій, що створюватиме нове благо;

- можливість інноваціям та експериментам відбуватися вільно;

- пріоритетність інвестицій в інноваційні цифрові технології, що реалізують переваги цифрового світу;

– збільшення частки вирішення складних проблем та прийняття інноваційних нестандартних рішень.

Це полегшить громадянам і бізнесу ведення справ з урядом, а державні органи влади перетворять свої послуги на прості, зрозумілі та швидкі.

Список використаної літератури:

1. Digital Single Market. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en>.
2. Europe 2020 strategy. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/europe-2020-strategy>.
3. Interoperability Solutions for European Public Administrations. URL: https://ec.europa.eu/isa2/isa2_en.
4. Інформаційне видання Представництва Європейського Союзу в Україні, Євробюлетень № 4 2010 року. URL: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/eurobulletin/eurobulet_04_2010_uk.pdf.
5. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D1%80>.
6. Цифрова платформа “Government of Ontario”. URL: <https://www.ontario.ca/page/government-ontario>.

Syvolapenko T. L. Experience of foreign countries from implementation of digital concepts: realities and prospects for Ukraine

The analysis of the leading countries of the world on introduction of digital concepts, in particular, such as Australia, Great Britain, New Zealand, Canada, Ontario, Singapore, USA, which use digital technologies for provision of electronic services, rethinking of government purchases, expansion of use of common platforms, services and tools and more. Taking into account the experience of foreign countries, we can offer to adopt the best practices of introduction of digital concepts and digital technologies for further implementation in Ukraine. Therefore, in order to promote the development of the digital economy and society in Ukraine, it must be ensured that the Government and all public authorities share the benefits of digital transformation. The introduction of digital transformation in state authorities will contribute to the efficiency and effectiveness of the public sector, the creation of new sectors of the economy, as well as the transformation of areas of life into new, more efficient and modern ones. The introduction of incentives to encourage businesses and citizens to consume and use digital technologies, that is, to make digital technology arousing the desire and motivation to connect and use them. In order to ensure the implementation of the digital approach to the Government of the country and all government bodies, it is necessary first of all to focus on what the citizens themselves need: government authorities are required to: work with citizens and state authorities when developing and implementing electronic services ; to use the possibilities of new digital technologies and to prepare citizens for the changes that these technologies bring to our society and economy; to establish correct systems, settings and infrastructure on the ground; officials and officers must have the skills to succeed in the new digital environment; allow innovations and experiments to occur freely; to provide better access to data, while guaranteeing the protection of privacy and other sensitive information; to support citizens who do not have access to the digital world, etc.

Key words: digital technologies, digital transformation, digital development, electronic services, public authorities.